

Gremsperger László

A magyar nyelv oktatásának modelljei a Balassi Bálint Intézetben

A konferencia szervezőjeként tudom, hogy a jelenlévők többsége valamilyen forrásból már ismeri intézetünk oktatási formáit, köztük a mai napon nagyobb hangsúlyt kapó magyar nyelvi – hungarológiai programot. Ezért eltekintek ezek ismertetésétől, s különösen vigyázni fogok arra, hogy ne nagyon kalandozzam át a hungarológia oktatásának területére, amelyről kolléganőm, Menyhért Anna fog beszélni.

A praxis ismertetése helyett inkább a magyar mint idegen nyelv oktatásának intézetünkben működő modelljeiről szeretnék szólni abban az összefüggésben, hogy egyikük, ill. másikuk hogyan érintkezik a főként az Európa Tanács által készített dokumentumok, ajánlások főbb elemeivel.

Ezek a főbb elemek a következők:

- A nyelvtudást bármikor aktiválható komplex kompetenciának kell tekinteni, amelyben a nyelv és kultúra szerves egységet képez.
- A nyelvi kompetenciákat egy egységes európai keretben kell mérni, amelynek alapjául a már magyarul is olvasható *Közös európai referenciakeret* szolgál.
- El kell ismerni a részkompetenciákat is.
- Lehetőség szerint egy kölcsönösen elfogadott dokumentumban kell rögzíteni az élethosszig tartó nyelvtanulás folyamán megszerzett kompetenciákat. (Erre szolgálna az ún. nyelvi portfólió, vagy ahogy már hivatalosan is nevezik, Európai Nyelvi Napló.)

Intézetünk legrégebbi oktatási formája az Önök által is jól ismert egy éves egyetemi előkészítő. A modell lényeges elemei a következők:

- A célrendszerből eredően bizonyos rész-kompetenciák elsajátítása felerősített, míg mások gyengített dominanciával jelennek meg az oktatásban, és természetesen meghatározzák az alkalmazott metodikai eljárásokat is. Pl. kissé gyengített a szóbeli kommunikációs készség kialakítására való törekvés, míg előtérbe kerül a biztos nyelvtani alapozás és a szövegértés mindkét változata.
- A magyar nyelv ebben a modellben egyszerre célnyelv és eszköznyelv, az utóbbi dominanciájának fokozatos erősödésével.
- Az országismeret mint komponens átlagos első félévi jelenléte a második félévben csökken.
- Meglehetősen pontosan meghatározottak az általános nyelv elsajátításának azok a pontjai, ahol a különböző szaktárgyak oktatása bevezethető.
- A szaktárgyak oktatásában biztosított a fínom átmenet a leegyszerűsített szaknyelviség felől a tisztán szaktárgyiság felé.
- Mindvégig működik a magyar nyelvi oktatás azon speciális funkciója, amely támogatja a szaknyelvi, ill. szaktárgyi ismeretek elsajátítását.
- Speciális tananyag-együttessel rendelkezik

Nos, ez a modell, a felsorolt elemek révén az eddig is ellátott, ismert feladatain túl alkalmas lehet más, éppenséggel az EU-csatlakozással megjelenő új feladatok ellátására is. Gondolok itt arra, hogy megjelenhetnek az országban a társadalmi, politikai, közigazgatási stb. szférákban olyan

EU-s intézmények, és azok külföldi munkatársai ahol, ill. akik számára egy ilyen nyelvoktatási modellt vezet leggyorsabban célra, akik számára tehát éppen azoknak a kompetenciáknak a megszerzése a legsürgősebb, amelyeket a modell felerősített elemei biztosítanak.

A másik nyelvoktatási modellünk a nyelviskolaszerű kurzusok széles palettán kínált rendszere. Magától értetődően itt a társalgási, hétköznapi kommunikációs készségek hatékony elsajátíttatása cél, ez határozza meg a tananyag és a metodika jellegét is. A kurzusok felépítésében itt dominálhat leginkább a modulszerűség, a kompatibilitás, a kimeneti szintek mérésének igénye és feladata. Ebben a közegben nagyon erősen van jelen a célcsoportok heterogenitása, ezért az alkalmazkodást, az oktatás rugalmasságát sokkal több tényező követeli meg, mint az előző modellnél. Az EU-ba történő belépés után jelentősen megváltozhat a kliensek ma is nehezen felmérhető köre. Nem tudhatjuk milyen mértékű lesz a felénk irányuló migráció, és milyen feladatokat ró ránk, nem tudhatjuk, hogy a határok eltűnésével mennyivel könnyebben találnak majd ránk a határainkon túl élő, a magyar nyelvet már második nyelvként tanuló fiatalok.

Egy viszont biztos: ebben a modellben a magyar nyelv alapvetően célnyelv, és ebből kiindulva a kimenet mérésének alapja lehet a *Közös Európai Referenciakeret*ben öt készségre és hat szintre kidolgozott rendszer. És, természetesen, ezen a rendszeren belül kell kezelni a csak részkompetenciák megszerzésére irányuló nagyon változatos igényeket, valamint itt alkalmazható jól a nyelvi portfólió is.

Ennél a modellnél megkerülhetetlen a nyelvvizsgáztatás kérdése. A 2000 januárja óta működő magyarországi nyelvvizsgáztatási rendszer átdolgozásra szorul. (Nem irigylem érte a nyelvvizsgaközpontokat.) Ez a kényszer viszont a magyar nyelv esetében lehetőséget biztosít arra, hogy újragondoljuk, a magyar nyelv tipológiai sajátosságait nem erőszakolják-e meg akár a már működő, akár az új, 5 készséges, hat fokozatú vizsgarendszerek. (Sok kétely merült fel már az ún. *Küszöbszint* magyar nyelvre történt kidolgozása, adaptálása körül is.)

A harmadik nyelvoktatási modellünk szerves része a nyelvi – hungarológiai programnak. A vele szemben támasztott követelmények oly mértékig komplexek és bizonyos értelemben tisztázatlanok, hogy talán kísérleti modellnek is tekinthetjük. Eszköznyelvi oktatást várunk el tőle, amennyiben a hungarológia oktatását kell egy bizonyos ponttól biztosítani, s célnyelvi jelleget ölt, amennyiben ECL nyelvvizsgával zárul. Meg kell találnunk azt a biztos pontot, ahol az országismeret mint a nyelvoktatás része átminősül egy olyan speciális országismeretté, amely hatékonyan támogatja a hungarológia oktatását, csak hát igazából tudnunk kellene, hogy mit jelent a hungarológia – nem általános definícióként, hanem a praxis, a metodika szintjén. Mert az talán biztosra vehető, hogy ebben az oktatási formában az eszköznyelv jelleg nem szaktárgyi elágazások mentén realizálódik, mint az első modellben, hanem olyasvalaminek a támogatásában, ami a hungarológiának az integrált jellegét jelenti.

A ma még sok bizonytalanságot rejtő modell ugyanakkor rendkívül fontos számunkra, mert célcsoportját tekintve igazi hungarológusok képzését segíti, és része egy olyan, egyetemi szinten akkreditált programnak, amely komoly esélyt ad arra, hogy intézetünk – kreditpont szerző helyként

is – majdan bekapcsolódják az európai diák-mobilitásba. Bizonyos vagyok benne ugyanis, hogy a magyar nyelv tudása nélküli hungarológia ugyanúgy nem létezik, mint a német nyelv ismerete nélküli germanisztika, s megismerve néhány nyugat-európai hungarológiai oktatási modellt, nehéz elképzelni, hogy az ott adott keretek között a magyar nyelv magas szinten elsajátítható.